

Festuca altissima All. – Boszwenkgras in Nederland

Peter-Jan Keizer (Kruisweg 23 3513CS Utrecht; e-mail: p.j.keizer@planet.nl)

***Festuca altissima* All. – Boszwenkgras in Nederland**

Boszwenkgras (*Festuca altissima* All.) wordt voor de eerste keer voor Nederland gerapporteerd. Het gras groeit aan de rand van een oud spaartelgen-eikenbos op zandgrond nabij Amerongen, Provincie Utrecht. Dit gras is niet in gebruik als tuinplant. Daarom betreft het hier waarschijnlijk een wilde groeiplaats.

***Festuca altissima* All. in the Netherlands**

Festuca altissima All. was reported for the first time in the Netherlands. The grass grows in the margin of a small oak forest on sandy soil near Amerongen, Province of Utrecht, in the central part of the country. As the species is not used as an ornamental garden plant, it seems likely that it has arrived through natural dispersal.

Inleiding

Bij een bezoek op 23 mei 2012 aan de omgeving van Amerongen vielen een zevental forse en enkele kleinere diepgroene graspollen in het oog, die in de bosrand groeiden (Fig. 1). Ze stonden op droge zandgrond in de rand van een strook oud spaartelgen-eikenbos (Fig. 2) tussen de Bergjessteeg en de struiken van een tuin. De planten groeiden onder een zevenstammige en zeker 80-jarige oude eik grenzend aan de beschaduwde grazige berm van het fietspad. Nader onderzoek wees uit dat het hier om Boszwenkgras (*Festuca altissima* All.) gaat.

Bij een herhaald bezoek op 10 mei 2015 bleek dat de planten er nog staan, hoewel ze wat minder vitaal oogden. Twee van de zeven planten hadden bloeistengels gevormd.

Herkenning

Boszwenkgras is een tamelijk gemakkelijk te herkennen grassoort. In de eerste plaats valt de groeiwijze in compacte, vrij donker groene pollen in het oog (Fig. 1 & 2). De bladen van niet bloeiende scheuten zijn vlak, 4–7 mm breed, zonder oortjes aan de top van de bladschede. Het tongetje is ongeveer 1,5 mm lang en gerafeld. De bladen aan de bloeiende stengels zijn tot 15 mm breed. De bloeiwijze is een losse pluim; de kelkkafjes zijn smal driehoekig, de lemma en palea zijn ongenaald en met afgeronde rug (Fig. 3). Met deze kenmerken is de soort gemakkelijk uit te sleutelen in gangbare Flora's, bijvoorbeeld: 1–4

Fig. 1. *Festuca altissima* All. (Boszwengras) op de groeiplaats te Amerongen in 2012. Foto: Peter-Jan Keizer.

Groeiplaats

De groeiplaats bevindt zich ten oosten van Amerongen in kilometerhok 160-445 in de aan de Rijksstraatweg grenzende rand van een smalle bosstrook die evenwijdig aan de Bergjessteeg loopt. Onder de bomen is een dik strooiselpakket aanwezig, maar op korte afstand begint de geregeld gemaaide berm. In de directe omgeving van het Boszwengras groeien de volgende soorten: *Quercus robur* L. (boomlaag), *Corylus avellana* L., *Ilex aquifolium* L. (struiklaag), *Hedera helix* L., *Polygonatum multiflorum* (L.) All., *Quercus robur* juveniel en *Rubus gratus* Focke (alle met lage bedekkingen in de kruidlaag).

In de berm is een beschaduwde grazige vegetatie met de volgende min of meer eutra-fente planten: *Agrostis capillaris* L., *Elytrigia repens* (L.) Nevski, *Lolium perenne* L., *Polygonum aviculare* L., *Taraxacum officinale* F.H.Wigg, met kiemplanten van *Acer campestre* L., *Acer pseudoplatanus* L., *Hedera helix* en *Quercus robur*.

Ten zuiden van de Rijksstraatweg liggen op korte afstand de hellingbosjes op de overgang van de Utrechtse Heuvelrug en de Amerongse Bovenpolder, waar diverse soorten van relatief voedselrijke bossen (in vergelijking met elders op de Heuvelrug) groeien, onder andere *Anemone nemorosa* L. en *Stellaria holostea* L. Het voorkomen van Boszwengras zou als een element van dit bostype beschouwd kunnen worden, dat vlak bij, maar net buiten de feitelijke groeiplaats ligt.

Fig. 2. *Festuca altissima* All. (Boszwenkgras) op de groeiplaats te Amerongen in 2012. Foto: Peter-Jan Keizer.

Verspreiding

Festuca altissima komt in België⁴ en Duitsland⁵ in hoger gelegen gebieden in bossen op rijke bodem voor en nadert de Nederlandse zuidoostgrens, onder andere in het Maasdistrict, de Ardennen en in de Eiffel. In Nederland is *F. altissima* tot dusver nog nergens eerder gevonden.⁶

Te oordelen aan het aantal pollen en de grootte van deze pollen moet deze groeiplaats al meerdere jaren bestaan. Het is niet onmogelijk dat deze soort via menselijke transportbewegingen in Midden-Nederland terecht is gekomen. Dat de groeiplaats langs een weg is gelegen zou

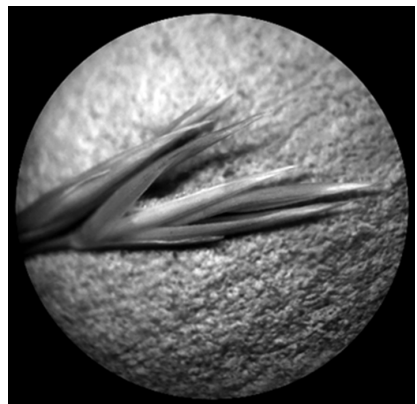

Fig. 3. Detail van een aartje van *Festuca altissima* All. (Boszwenkgras). Foto: Peter-Jan Keizer.

daar op kunnen wijzen. Een natuurlijke verspreiding is echter waarschijnlijker, ook al zijn de zaden van *Festuca altissima* niet speciaal op langeafstandtransport ingericht. De soort is niet in gebruik als tuinplant, waardoor de planten op de groeiplaats, ondanks de betrekkelijke nabijheid van tuinen, niet als verwilderde tuinplanten beschouwd kunnen worden. De groeiplaats lijkt bestendig; hierdoor kan geconcludeerd worden dat we te maken hebben met een inheemse, maar zeldzame soort. De Amerongse vindplaats kan dan als een westelijke voorpost van het meer zuidoostelijk gelegen hoofdverspreidingsgebied worden beschouwd.

Van één van de Amerongse planten van *Festuca altissima* is materiaal verzameld dat gedeponneerd is in het herbarium van Naturalis Biodiversity Center te Leiden (voorheen het Nationaal Herbarium Nederland; L).

1. T.G. Tutin, V.H. Heywood, N.A. Burges, D.M. Moore, D.H. Valentine, S.M. Walters & D.A. Webb. 1980. Flora Europaea. 5. Alismataceae to Orchidaceae. Cambridge University Press, Cambridge.
2. C.E. Hubbard. 1968. Grasses. Penguin Books, Middlesex.
3. K. Senghas & S. Seybold. 1993. Schmeil-Fitschen Flora von Deutschland. Quelle & Meyer Verlag, Heidelberg, Wiesbaden.
4. J. Lambinon, J.E. De Langhe, L. Delvosalle, J. Duvignaud. 2012. Flora van België, Groot-hertogdom Luxemburg, Noord-Frankrijk en de aangrenzende gebieden (Pteridofyten en Spermatofyten). Patrimonium van de Nationale Plantentuin van België, Meise.
5. Zie Floraweb: www.floraweb.de/pflanzenarten/artenhome.xsql?suchnr=2364 (geraadpleegd op 24 juni 2015).
6. Mondelinge mededelingen van René van Moorsel en Leni Duistermaat (Naturalis Biodiversity Center).

Boekaankondigingen

L. Bauer, *Plantaardig alfabet. Bijlage bomen*, Den Haag/Lehrte, Haselünne, 2014, 48 pag., met 4 kleurenfoto's op de binnenkant van de omslag, BAUER boek en maatschappij BV / NATUUR en BOEK, bomenbijlage bij *Plantaardig alfabet* van dezelfde auteur en uitgever (zie *Gorteria* 36, aflevering 3, pag. 88; ISBN-13: 9789063911935), *Plantaardig alfabet* en *Bijlage bomen* samen € 32,50. – Info en bestellen: Lucas Bauer (e-mail: lucas_bauer@t-online.de).

G. de Vries, *Leven en werk van David de Gorter – vader van de Nederlandse floristiek*, 2015, 108 pag., full colour en rijk geïllustreerd, Uitgeverij Boekenbent, ISBN 978-90-8570-490-4, € 19,00. – Mooi verzorgde uitgave over het leven en werk van de achttiende eeuwse medicus en botanicus David de Gorter, waar *Gorteria* naar is vernoemd. Te bestellen bij Guust de Vries (e-mail: augustinedevries@gmail.com; tel. 030-6966175) of de website www.boekenbent.com.

Hans Kruijer